אמר רמי בר חמא (א) * כל כבשי כבשים שלש אמות לאמה [א]חוץ מכבשו של מזבח שהיה שלש אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע בזכרותא [א]: **מתני'** מנחות [ב] היו נקמצות [א]בכל מקום בעזרה ונאכלות לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה בכל מאכל [ג] ליום ולילה עד חצות: **גמ'** [ג]א"ר אלעזר מנחה שנקמצה [ב]בהיכל כשירה שכן מצינו בסילוק בזיכין מתיב רבי ירמיה [ג]וקמץ משם ממקום שרגלי הזר עומדות בן בתירא אומר מנין שאם קמץ בשמאל שיחזיר ויקמוץ בימין ת"ל משם ממקום שקמץ כבר איכא דאמרי הוא מותיב לה והוא מפרק לה איכא דאמרי א"ל ר' עקיבא [ד] לר' ירמיה בר תחליפא אסברא לך לא נצרכא אלא להכשיר כל העזרה כולה סלקא דעתך אמינא הואיל ועולה קדשי קדשים ומנחה קדשי קדשים מה עולה טעונה צפון אף מנחה טעונה צפון [ד]מה לעולה שכן כליל מחטאת מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות מאשם מה לאשם שכן מיני דמים מכולהו [ה] מה לכולהו שכן מיני דמים אלא איצטריך סד"א הואיל וכתיב [2]והגישה אל המזבח [3]והרים ממנו בקומצו מה הגשה [ב]בקרן מערבית דרומית אף קמיצה בקרן מערבית דרומית קא משמע לן אמר רבי יוחנן [ה]שלמים ששחטן בהיכל [ו]כשרים שנאמר [4]ושחטו (אותו) פתח אהל מועד ולא יהא [ז]טפל חמור מן העיקר מיתיבי [ח]רבי יוחנן [ו] בן בתירה אומר מנין שאם הקיפו עובדי כוכבים את כל העזרה [ט]שהכהנים נכנסין לשם [ז] ואוכלין שם קדשי קדשים [ח] ת"ל [5]בקדש הקדשים תאכלנו ואמאי [ט] נימא בחצר אהל מועד יאכלוה ולא יהא טפל חמור מן העיקר הכי השתא התם עבודה דאדם עובד במקום רבו אמרינן לא יהא טפל חמור מן העיקר אכילה דאין אדם אוכל במקום רבו [י] לא יהא טפל חמור מן העיקר לא אמרינן: **מתני'** חטאת העוף היתה נעשית [י]על קרן דרומית מערבית [מ][כ]ובכל מקום היתה כשירה אלא זה היתה מקומה [ל]ושלשה דברים היתה אותה קרן משמשת מלמטה ושלשה מלמעלה מלמטה חטאת העוף והגשות ושירי הדם ומלמעלן [מ]ניסוך היין והמים ועולת העוף כשהיא רבה במזרח [ט] [נ]כל העולין למזבח עולין דרך ימין ומקיפין

רש"י

ה"ג **אמר רמי בר חמא כל כבשי כבשים שלש אמות לאמה חוץ מכבשו של מזבח שהיה ג' אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע.** כל כבשים גדולים וקטנים שהיו שם היה להן שיפוע שלש אמות לאמה גובה חוץ מכבש הגדול של מזבח שעולין בו במשא איברים כבידים והוא חלק צריך שיהא משופע ביותר ונוח לעלות לכך [י] האריכוהו ל"ב שיפוע לט' אמות [יא] הרי לכל אמה שלש אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע כשתתן לכל אמה שלש ומחצה הרי ל' ואמה ומחצה תן עוד ט' אצבעות וט' שלישי אצבע הרי י"ב אצבעות שהן ג' טפחים והן חצי אמה [יב]: **מתני' היו נקמצות בכל מקום.** ואין טעונין צפון: **לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה.** דכתיב לכל [יג] קרבנם ולכל מנחתם ולכל חטאתם וגו' וסמיך ליה בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו (במדבר יח): **ליום ולילה עד חצות.** דילפינן [ט] ממנחת לחמי תודה: **גמ' שכן מצינו בסילוק בזיכין.** שהן אזכרה למנחת לחם הפנים כדכתיב והיתה ללחם לאזכרה (ויקרא כד) ומתירין את הלחם [יד] וסילוקן מעל שלחן הפנים שבהיכל במקום קמילה דמנחות הנקמצות: **ממקום שרגלי הזר עומדות** [טו]. לעיל קאי והביא הזר אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קומצו משמע ממקום שהבעלים עומדין שם וקס"ד השתא לאסור [טז] בין האולם קאתי שאין זר נכנס לשם: **שיחזיר.** הקומץ לתוך השירים ולא אמרי' כבר נפסלה: **לא נצרכא.** הא [יז] ממקום רגלי הזר דקאמר: **אלא להכשיר.** דלא ליבעי [ל] על ירך המזבח צפונה אלא כל מקום דריסת רגלי ישראל כשר לקמילה וכל שכן עזרת כהנים והיכל: **שכן כליל.** והיכי הוה ילפינן מיניה וקרא למעוטי למה לי: **מחטאת.** אי לאו דמיעטה הוה ילפינן לה מחטאת: ופרכינן **מה לחטאת שכן מכפרת כו':** ה"ג **מה לאשם שכן מיני דמים: מכולהו** [יח]. בעיא לאגמריה במיהדר דינא ותיתי במה הצד: **מה הגשה בקרן מערבית דרומית.** קודם קמילתה מגיעתה [יט] בתוך כליה לקרן מערבית דרומית של מזבח כדלקמן: **שנאמר ושחטו פתח אהל מועד וכו'.** אלמא מדתלה הכשר עזרה לשלמים בפתח אהל מועד שמע מינה אהל מועד עיקר ועזרה טפל: **ולא יהיה טפל חמור מן העיקר.** דכיון דטפל חזי להו כ"ש עיקר: **הקיפו עובדי כוכבים.** למלחמה ויורים חילים ואבני בליסטראות לתוך העזרה: **בקדש הקדשים.** היכל משמע: **ואמאי.** אם איתא דאמרי' לא יהא טפל חמור מן העיקר למה לי למיכתב האי קרא לאכשורי היכל לאכילת קדשים [כ] הא כתיב בהו בחצר אהל מועד [כא] ונימא לא יהא טפל חמור מן העיקר: **אכילה דאין אדם אוכל במקום רבו.** דזילותא דרביה היא לעשות [כב] גרסי עבד לפניו לא יהא טפל חמור ליכא למימר דלאו חומרא היא אלא קולא וכן הדין שיהא טפל חמור [כג] מן העיקר: **מתני' חטאת העוף היתה נעשית כו'.** בגמ' [ע"ב] יליף [כד] מנא ליה: **בכל מקום היתה כשירה כו'.** בגמ' [שם] פריך מאי קאמר: **מלמטה.** למטה מן החוט: **חטאת** [כה]. יליף בגמרא [סד:] שהיא למטה: **הגשות.** של מנחות קודם קמילתן כדכתיב (ויקרא ב) והגישה. ובגמ' [ע"ב] יליף הא קרן מנא ליה: **ושירי הדם.** של חטאות החיצונות. ובגמ' [סד.] מפרש לה: **ניסוך המים והיין.** ששם היו שיתין [כו] ואי אפשר לנסך כי אם שם: **ועולת העוף כשהיא רבה במזרח.** דעיקר מקומן בקרן דרומית מזרחית כדמפרש טעמא בגמרא (שם) מפני שקרובה לבית הדשן לזרוק שם מוראה ונוצה כדכתיב והשליך אותה וגו' אל מקום הדשן (ויקרא א) וכשהיא רבה שם שיש כהנים הרבה באותו הקרן עסוקין בעולות ואין לזה מקום בסובב לעמוד שהעולה נעשית למעלה בא לו לקרן מערבית דרומית שאף היא סמוכה לבית הדשן משאר שתי הקרנות שבית הדשן סמוך לכבש היה במזרחו של כבש ולדרומו של מזבח:

תוספות

כל כבשי כבשים שלש אמות לאמה [כז]. למ"ד (לעיל דף נח:) כוליה מזבח בדרום קאי יש תימה על מזבח הנחשת למ"ד גובהו עשר [כח] לא משכחת לכל היותר כי אם כ' אמות לט' אמות [כט] דחצר שלפני המשכן חמשים אמה כ"ה אמות חצי החצר וה' אמות מקום מזבח פש ליה כ' אמה עד כותל דרומי כי מטי כבש עד הכותל לא משכחת לאמה אלא שתי אמות וטפח ואצבע ושליש אצבע והוה ליה הילוך על ידי הדחק כדמוכח בשבת (דף ק.) ובעירובין (דף נח:) במתלקט עשרה מתוך ארבע דהוי רשות היחיד ולמ"ד דמזבח רחב עשר אמות לא הוו אלא ט"ו אמה עד הכותל ורבי [ל] יוסי דאמר לעיל (דף נט:) מזבח גבוה עשר אמות ורחב חמש לטעמיה דאמר כוליה מזבח בצפון קאי והיה משוך כל כך לצד צפון עד דמשתיירי ל"ב אמה לכבש ומיהו א"כ לא היה כלל מן המזבח לפני פתח המשכן אי מזבח משוך יותר מכ"ה אמה דמסתמא משכן הוה כמו בית עולמים דגבי יום הכיפורים צריך לפני ה' ולרבי יהודה דאמר עשר רחבו יש לומר דלדידיה שלש אמות קומתו ולא יותר כדמוכח לעיל (דף נט:):

חוץ מכבשו של מזבח שהיה שלש אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע בזכרותא [א]. זו היא גירסת הקונטרס ומכוון חשבון לט' אמות של מזבח ורבותיו גורסים ג' אמות ומחצה וחצי טפח ואצבע ושליש אצבע בזכרותו [לא] ופירש בקונטרס דלחשבון זה לא היה ראש הכבש שוה לראש המזבח אלא נמוך ממנו רביע אמה דלחשבון גובה ט' יש לכבש יותר מל"ב אמה ולא דק בקונטרס דאין גבוה [לב] אלא חומש אמה חסר משהו והקשה בקונטרס הרי אמרה תורה לא תעלה במעלות על מזבחי * ותירץ רבי נתן מדודיא דבפרק שתי הלחם (מנחות צז:) [מ] אמרינן דאמה של [יסוד] [לג] גובה באמה בת חמשה [לד] ולפירוש הקונטרס [קשה] דנמצא ראש הכבש גבוה מראשו של מזבח ומיהו אין לחוש אי נמי לפירוש הקונטרס [לה] אמות של כבש לפי אמות של מזבח [לו]:

שכן מצינו בסילוק בזיכין. ולא שייך למימר כאן טעם אחר ולא [לז] יהא טפל חמור מן העיקר [לח] כדקאמר בשלמים דשלמים תלאן הכתוב בפתח אהל מועד [לט] ואם תאמר ל"ל טעמא דבזיכין אמאי ס"ד למיפסל לפי מה שפירש בקונטרס לעיל ספ"ק (דף יד.) מודה ר"ש בחטאות הפנימיות דעבודה שאין יכול לבטלה משום דלאו אורח ארעא לשחוט בהיכל דמשמע דאי לאו הכי היה יכול לשחוט בהיכל אע"ג דחטאת בעי צפון ואם כן קמילה תתכשר וי"ל דסלקא דעתך לפסול דדרשינן [מ] מקום שרגלי הזר עומדות להכשיר כל מקום שזר יכול לעמוד דה"א לפסולי היכל קאתי שאין זר יכול לעמוד שם [מא] סלקא דעתך אמינא אף מנחה טעונה צפון לכך אתא קרא דממקום שרגלי הזר עומדות להכשיר כל מקום שזר יכול לעמוד אפי' בדרום אבל אין לפרש דדריש דרום מטעם דאין זר יכול לעמוד בצפון הדא דלעיל בפרק ב' (דף כ.) מוסיף [מב] אף מקום דריסת רגלי ישראל דחשוב לצפון ועוד אפי' למ"ד מרחק לצפון לא מסתבר שיהא זר אסור בצפון כנגד המזבח אלא מדרבנן מעלה בעלמא:

מסורת הש"ס

א) עי' ירושי' עירובין פ"ו ה"ב, ב) [וע' מ"ש תו' מנחות מח: ד"ה ארבעה], ג) [מנחות ח.], ד) ת"כ ויקרא נדבה פרשי' ט ה"ה, ה) [לעיל מח:], ו) מנחות ח:, ז) [מנחות צ"ש], ח) [ע' לקמן סו: סו. מנחות כ:], ט) סוכה מח., י) עי' חילופי גירסאות, כ) [ועי' רש"י מנחות יא: ד"ה למחר ול"ע], ל) ויקרא א יא, מ) [ושם ד"ה אל תיק]

הגהות הב"ח

(א) גמרא כל כבשי כבשים. נ"ב כאן יש לתמוה הפלא ופלא דארכה של הכבש היה ל"ב אמה ובמקום יסוד וסובב כ"ח ובמידות קמסיק רחבה של עזרה מקום הכבש ל"ב אמה וזה א"א לפי החשבון שאמרו חכמים כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא לפי זה החשבון יגיע ארכה של כבש לשלשים (והשאר חסר):

גליון הש"ס

גמ' כל כבשי כבשים. עיין תשובת מעיל צדקה סימן מח: תוס' ד"ה תיין וכו' ותירץ ר' נתן וכו'. עיין בתשובת מהר"ם בר ברוך דפוס פראג סימן תל"ט (הובא בליקוטים בעמ' הקודם) ועיין בערוך ערך כבש. ועיין מנחות דף מא ע"ב תוספות ד"ה ד' בגודל:

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם

שינויי נוסחאות

א] נ"א בזוטרתא (גליון, והוא גי' הערוך ע' כבש, וגרים שם וחצי טפח עי' אות יב). ועי' מ"ש תוס' מנחות מח. ע"ב ד"ה ארבעה (הגרי"ב): ב] המנחות (ש"מ, וכ"ה במשניות): ג] בכל מאכל ליתא בכתה"י (דק"ס, וש"מ): ד] נ"א ר' יעקב (ש"מ, וכ"ה במנחות ח ב): ה] ס"א מכולהו נמי שכן כו' והשאר נמחק (כ"מ, ש"מ): ו] נ"א ר' יהודה (מנחות שם ובכתה"י): ז] נ"ל להיכל (ש"מ ובמנחות שם): ח] ושיירי מנחות (שם): ט] נ"א והא למה לי קרא לימא בחצר (מנחות ט ע"א): י] דבר טעמא דכתב קרא הא לא כתב קרא לא יהא וכו' (מנחות שם ובכי"י בכתה"י): יא] נ"ל אמות גובה (ש"מ): יב] בש"מ נוסף ובספר מורי מצאתי מוגה שלש אמות ומחצה וחצי טפח ואצבע ושליש אצבע בזכרותו. ופי' בזכרותו ראש הגודל בעביו. ולחשבון הזה לא היה ראש הכבש שוה לראש המזבח אלא נמוך ממנו רביע אמה והעולה לראש המזבח צריך להרחיב פסיעה של מעלה רביע אמה גובה, וקשה לי שהרי אמרה תורה לא תעלה במעלות על מזבחי (שמות כ, כג). ובספרים הראשונים לא נמצא בזכרותו ולפי שאין החשבון מצומצם למדת ארבע אצבעות לטפח קאמר בזכרותו כדי ליישב החשבון (מתוקן ע"פ כ"י וכ"ה בכתה"י בשנוי לשון מעט).

עין משפט נר מצוה

כה א ב מיי' פרק י"ג מהלכות מעה"ק הלכה יב:
כו ג מיי' שם הלכה ו ופרק י"ג שם הלכה יב:
כז ד מיי' פרק ה מהלכות מעה"ק הלכה ד:
ה מיי' פ"י שם הלכה ג:
כח ו מיי' פ"ו שם הלכה ו:
כט ז מיי' שם הלכה ט:
ל ח מיי' שם הלכה י:
ט מיי' פ"ו מהלכות תמידין הלכה ז:
לא י מיי' פ"ו מהל' מעה"ק הלכה יח:

תורה אור השלם

1. וֶהֱבִיאָהּ אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: ויקרא ב, ב
2. וְהֵבֵאתָ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ב, ח
3. וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֻמְצוֹ מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֵת כָּל הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַיהוָה: ויקרא ו, ח
4. וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא ג, ב
5. בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל זָכָר יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָּךְ: במדבר יח, י

ליקוטים

כל כבשי כבשים וכו'. וששאלה על מדת הטפחים אם באמצעי של גודל ברוחבו הוא מודד או למעלה מן הפרק או למטה.

שיטה מקובצת